

НЕЗАВИСИМ ЖИВОТ

ЛОБИ ЗА ДОСТОЕН ЖИВОТ – ЗАЩО НЕ?

Преди да се роди това, което ще прочетете, моя милост се впусна в едни скоростни изследователски дейности – да търси и да чете публикации в специализираната и неспециализирана преса... Целта беше да разбера и да ви разкажа за най-новите и модерни схващания за понятията застъпничество, лобирание и т.н. И докато се ровех в европейските и световни практики, в една от паузите на това препускане из страниците колегите почти ми зашлевиха шамар с въпроса: „Добре де, а каква е нашата представа – представата на българите – за това?“. Ами, мили колеги и читатели, не се нагърбвам да отговоря на този въпрос (това би било твърде амбициозно), но ми се ще да опитаме да насочим мислите си в една такава почти творческа посока.

Преди това искам да ви кажа, че отваряме темата неслучайно – тя е предизвикана от конкретната необходимост от една не толкова мащабна, колкото ефективна застъпническа кампания по дебатите и приемането на Законопроекта за изменение и допълнение на ЗЗРСИИ. И то застъпничество за всички онези неща, за които непрекъснато говорим и които биха довели до процес на реална интеграция на хората с увреждания в обществото, за тези промени, които ще възвърнат достойнството (ако някога изобщо го е имало) на една немалка част от българското общество. Именно сега е моментът отново да заявим ясно от какви условия и гаранции се нуждаем, кои са задълженията, които трябва да си поеме държавата... сега е моментът да бъдем особено бдителни и да накараме политиците не само да чуят нашите предложения, но и да се съобразят с тях. Защото от навременните наши действия ще зависи бъдещето на всички онези деца и млади хора, които днес продължават да са изолирани по къщите си или в интернатите и специализираните полу-училища, полу-пансиони, полу-здравни заведения, далече от истинския живот. И това е най-голямата отговорност, която сме длъжни да поемем. Вярвам, че никой от нас не желае те утре да живеят така, както живеем ние днес.

И затова въщност ни е нужна голямата подкрепа – не само на законотворците, но преди всичко на цялата общественост, която може или би трябвало да въздейства върху тези, които сме упълномощили да вземат решения.

За съжаление лобиранието и в частност застъпничеството май се схващат най-често в техните изкривени значения – като ходатайство, свързано с рушвети и разни не съвсем законни дейности, чиято цел най-често е постигане на нечи корпоративни интереси. Това, разбира се, не е случайно, а си е плод на нашето демократично съвремие – корупцията продължава да е ефикасно средство за бързо задоволяване на личните икономически и властнически потребности на една или друга „елитна“ група (или групировка, което все още добре се съчетава с борческа). От подобна изходна позиция, логично е лобиранието и застъпничеството да се схващат откъм тяхната нечистоплътност.

продължава на стр. 16

Т Е М А Н А Б Р О Я

ЗАСТЪПНИЧЕСТВОТО

ГОЧО БРАТАНОВ
Председател на Съюза на трудово-производителните кооперации за инвалиди

Смятате ли, че предложените поправки в ЗЗРСИИ са в полза на трудово-производителните кооперации за инвалиди?

– Не. Поправките в закона се правят не за да стане по-добър, а за да се приведе в съответствие с калпавите икономически възможности в страната, което за мен е неправилен подход в правеното на законодателство. От този закон нищо за инвалидите, нито за техните организации има някаква полза.

Все пак той е основата, върху която се градят възможностите по-нататък...

– Той ги даваше и досега. Някой преценил, че бил луксозен за България и трябва да се промени – какво значи това?

А възможно ли е ТПК-тата да станат конкурентноспособни и да излязат на пазара – доколкото знам, това е целта?

– В нормална пазарна ситуация – да. В държавите с развита икономика има специални фондове, които покриват част от производствените разходи и подпомагат до определено равнище изплащането на работните заплати. Предложенията на нашата организация, на Съюза на инвалидите и съюзите на слепите и на глухите бяха Фондът за рехабилитация и социална интеграция да може да дава и кредити, които при определени условия да могат да се опрощават. Тези предложения не се приеха.

Не е ли по-добре тези предприятия да са изцяло бюджетни, а хората, които могат да се интегрират в обща работна среда, да го направят. И когато работодателят наеме човек с увреждане, индивидуално с него да вървят и държавните дотации?

– И сега има преференции за работодатели, разкриващи работни места за инвалиди, и санкции за

тези, които не разкриват. Но нито преференциите са достатъчно привлекателни, нито санкциите са достатъчно санкциониращи. Точно това не се решава и с новия закон.

Как се справяте в предприятията със ситуацията в момента? Все пак там работят хора – какви пари получават, стигат ли им?

– Не им стигат, но е по-добре, отколкото да стоят вкъщи и да не получават нищо. Докато ги има тия предприятия, хората може гладни да са, но няма да мрат. Няма ли ги обаче, ще почнат и от глад да умират.

Казвате – хората не мрат от глад. Те може и да не мрат, но що за живот е сред унижения и мизерия...

– Кооперациите закъсаха не само защото не са конкурентноспособни, а и защото клиентите, за които работехме – опаковки, например – си хлопнаха кепенците. Ако се завърти промишлеността на едни по-други обороти, ще се създаде достатъчно работа за нашите производства.

А по отношение на възможността част от хората с увреждания от ТПК-та да излязат да работят в интегрирана работна среда?

– Какво значи интегрирана работна среда?

Това значи – първо, да се спазват законите, и второ, държавата да компенсират увреждането на човека, като вложи средства, за да стане работното му място функционално и да може той да работи пълноценно. Така човекът има шанса да печели и да се развива – а хората, които остават в ТПК-тата, тъй като ще намаляят като брой, получават шанса да вземат повече пари.

– В сега действащия закон тези неща ги има. Тази година на два пъти се срещаме с министър-председателя, в НС след това ходихме, да не говорим за НРСИ – за да ги накараме горе-долу да се съобразят с това, което трябва да бъде.

Това зависи от нас, зависи дали смятаме, че трябва да защитаваме своя интерес, а не че държавата е длъжна да ни го поднесе на тepsия.

– Ако правителството не е длъжно, ние какво търсим от него? Длъжни са, разбира се... нашата работа е да им го доказваме. Какво значи – без грижи да ни осигурят условия, така ли? Дайте да разделим нещата. Много пъти чувам: ние не искаме да се грижат за нас, ние искаме условия... е, тия условия кой ще ни ги даде, афганстанците ли ще ни ги докарат?

Става въпрос държавата да поеме задълженията си – и това не е грижа – да създаде необходимите условия за труд...

– И на Запад нещата не стават – и там работодателите предпочитат да внесат санкциите в съответния фонд и да не се занимават с наемане на инвалиди. И там съществуват и интегрираната заетост, и защитените работилници. Категорично не съм съгласен с вашата шефка или с който и да е друг, който вижда едно-единствено лекарство за решаване на проблема – за мен това са ограничени схващания. В специализираните предприятия инвалидите и здравите са горе-долу наравно, 30 на 50 процента... за слепи и глухи се отредени 50%, което е 70% са здрави. Какво значи това – сегрегация, гето или какво? Няма и не може да има такова чудо, където да има само инвалиди.

Разбира се, не можем да бъдем категорични и да кажем – само и единствено това и всичко друго е от лукаво... но и не можем да седнем и да чакаме – ей така на – държавата да узрее и обществото да узрее...

– Вижте, говорим за интегрираната заетост – а в момента имаме интегрирана безработица. В момента възможностите на един инвалид да намери работа са горе-долу равни с възможностите на един здрав човек. И ако на един здрав му трябва месечно 240 лв, за да живее, то на един инвалид сигурно му трябва 280. Но когато здравите не могат да достигнат тия 240, как инвалидите ще стигнат 280. Нали здравите трябва да заработят достатъчно средства, за да може инвалидът, като си намери работа, да има с какво да му пригоди работното място?

Колкото и тежка да е икономическата ситуация в страната, хората без увреждания работят. Хора с увреждания обаче на работа извън кооперациите и специализираните предприятия на практика няма! Нима не Ви притеснява тази унищожителна изолация и безпомощност на хората с увреждания... нима не Ви тревожи и това, че децата с увреждания след 8-ми или 11-ти клас са абсолютно неконкурентноспособни на връстниците си, които нямат представа какво е това специализирано училище! Децата излизат оттам и с една изкривена психика, депресирани, с тежки комплекси, че са непълноценни и негодни за нищо! Нима това е нормално състояние?!

– Не е нормално и кой е казал, че е нормално!

А бихте ли ми казал – изискването за определено процентно съотношение между хора с увреждания и хора без увреждания в ТПК-тата съществува ли и по отношение на ръководството?

– Няма такива изисквания. За разлика от другите предприятия, където ръководството се назначава от някого, в кооперациите за инвалиди то се избира. По стария кооперативен закон даже бяха въвели изискване за квалифицирано мнозинство при избор на управителен съвет... с новия закон на председателя му трябва 50% плюс 1 гласа, за да бъде избран.

Все пак какво е съотношението – повече ли са хората с увреждания или са повече хората без увреждания на ръководни постове?

– В новия закон е записано, че в управителните съвети хората с увреждания трябва да бъдат поне 50% – така че равнопоставеност съществува.

Кое е нещото, което ви дава сила?

– Сила ми дава увереността, че, развивайки се в правилната посока, държавата постепенно ще започне наистина да се грижи за хората, а не само за себе си... че постепенно ще започнат да се развиват всички сфери – икономика, култура, комуникации – защото аз считам, че хора с увреждания могат да работят абсолютно всичко, могат и министри да бъдат, не само депутати. Уверен съм, че ставаме по-умни, което ще доведе до вземането и на по-умни решения.

Дано да е така... благодаря Ви за това интервю.

**Всички интервюта в броя взе
Вера Младенова**

ОБЩЕСТВОТО ТРЯБВА ДА СЕ ПРОМЕНИ ОТВЪТРЕ

АЛЕКСАНДЪР КАРАКАЧАНОВ
Депутат, председател на Зелената партия

Запознат ли сте с двата законопроекта за изменение и допълнение на ЗЗРСИИ – на Министерския съвет и на коалицията неправителствени организации на и за хора с увреждания – и ако е така, какво е впечатлението Ви от тях?

– Да, запознат съм... сега ги нямам под ръка, но разликата е, че в гражданския проект се отказват някои привилегии, които ясно бяха записани в стария закон. Авторите на този проект аргументираха защо се отказват от тях – едва ли не се нахвърнява нечие самочувствие... а не би трябвало да е така, защото дава ли ти един закон някакви привилегии, е странно да се отказваш от тях. В други случаи, с училищата, например, в алтернативния законопроект се иска децата да бъдат включени в една нормална учебна среда – това го приемам. Въобще казах на авторите на този проект, че щом те настояват за него като представители на тая общност, аз ще ги подкрепя.

Срещал ли сте се с човек с увреждане, но такъв, който живее пълноценно и активно. Имате ли впечатление от проблемите, с които се сблъсква?

– Майка ми е такъв човек. Всяко подобно положение ме поставя в неравноправно отношение с другите и този проблем трябва да се решава от две страни – едната е отношението на обществото, което реално да се ангажира и да помогне, но най-много зависи от духа на самия човек.

продължава на стр. 4

Не би ли трябвало да се създадат условия, които да се приспособят към него?

– Естествено, като започнем от това, че протоарът трябва да е скосен на определени места. Строежът на обществените сгради, които съм виждал на Запад, е съобразен с нуждите на тези хора, но това у нас е почти непознато и на практика не се прилага... човек не може дори да излезе от къщи.

Не знам дали сте чувал за едно „държавническо“ намерение да бъдат събрани слепите в специално селище на южната ни граница – да живеят само там, за да не загрозяват отечеството...

– Това не може да бъде вярно, не може да е било държавна политика... сигурно е деяние на нечий болен мозък от някое министерство...

... да, но идеята на този болен мозък живее и досега в специализираните заведения, специализирани ТПК – та и т. н. И досега същото се прави с хората с увреждания – те биват набутани и скрити в някакви сгради... изолирани и обезправени.

– Съгласен съм. Макар че едно дете с увреждане може да бъде обучено само в специализирано заведение – или поне да има някакъв начин да му се осигури това специализирано преподаване в обикновеното училище. Но това според мен не винаги е възможно. Мисля, че вашите структури трябва да работят по-отблизо с местните власти – до голяма степен проблемите могат да се решат на общинско равнище.

Работим, даже сега СГО прие наредба за задължителни параметри при изграждане на градската среда, която изработихме с екип от специалисти. Но когато се приема закон, в който хората с увреждания се слагат автоматично под шапката на социалното министерство, това не е нормално – така те се възприемат единствено и само като социално слаби. Нужен е орган, който да се занимава с изработване на интеграционната политика, да носи отговорността за реализирането ѝ и да се отчита пряко пред правителството. Орган, който поема ангажимента всички ония добри практики, доказали смислеността си в международния опит, да бъдат приложени у нас, както и да поеме отговорността да се спазват всички приети нормативни актове. ФРСИИ в момента на практика е една каса и, бидейки под шапката на социалното министерство, ще си остане това. Стига се дотам, че се преразпределят пари единствено за технически средства, а пари за достъпна архитектура, програми за образование и т. н. няма. Затова се опитваме преди второто четене на закона да обясним тези неща, да не се налага след 5 години пак да приемем нов закон – и го правим, защото сме убедени, че нашата воля е важна.

– Без да се хваля, мисля, че съм направил доста, за да го има това гражданско общество. А то не е сбор от фондации, то е най-вече, когато един гражданин си търси правата и си ги отстоява заедно с другите граждани. Когато това стане практика, едва тогава можем да кажем, че имаме гражданско общество. В момента в България то е в някакъв ембрионален стадий. Малко са неправителствените организации, които работят с някаква ясна мисия и цел. 90 процента от тях се създават само за да влезе у нас някой и друг лев, предимно отвън... Във вашата

област, например, има едно по-сериозно гражданско присъствие, защото там се засягат пряко правата на хората. Така че, грубо казано, от немай-къде там се създава гражданска активност, но пак не мисля, че е достатъчна.

Във връзка с гражданската активност, как работи един депутат – да речем сега, когато се приема един такъв важен закон?

– Депутатът не може и не е длъжен да знае всичко. Първо, той трябва да има добри съветници, плюс това 90 процента от депутатите се групират на партийна основа и на базата на вече съставена програма, която се предполага, че е правена заедно с много експерти. В добрия случай специалистите и депутатите взаимно си се доверяват. Нашата група примерно има един специалист по този въпрос, той предварително е уточнил с партията и с експертите как стоят нещата по проблема и ние, на базата на неговото мнение, гласуваме – такава е най-общо технологията на работата.

Вие бихте ли се доверил на тези експерти?

– Не само като на експерти, а и като на хора бих им се доверил... част от тях са лично засегнати, част от тях работят с хора с увреждания, така че имам основание да им се доверя – и им се доверях.

Предстои второ четене на приетия вече проектозакон. Смятате ли, че сте достатъчно наясно с текстовете в него, когато започне да се приема член по член?

– Изчетох текстовете, имах някои въпроси, обсъдих ги с подходящите хора... до второто четене вероятно ще ги обсъдим пак. Друг е въпросът дали мнозинството, което в крайна сметка приема окончателния вид на текста, е наясно с качествата на този текст.

А какъв е според Вас добрият свят?

– Въпросът е защо живеем в такъв сканан свят. Непрекъснато се хвалим колко сме интелигентни ние, българите, обаче аз се питам – като сме толкова интелигентни, защо живеем толкова тъпо, толкова нещастно? Обяснението ми е, че поединично може да сме по-интелигентни от индивидите на някои групи нации, но като се съберем накуп, огулпяваме – и то е точно защото в България липсва това гражданско общество, което в другите страни го има. То безспорно е създавано със столетия, но това не ни извинява. Поради тази липса нашата политическа класа е неконтролируема от гражданското общество. Самото общество не знае какво иска... а добрият свят е едно гражданско общество, в което хората си знаят интересите и ги отстояват, и един политически елит, който е контролируем. Затова обаче обществото трябва да се промени отвътре. Но в близките 10 години аз не го виждам. Лошото е, че пак ще се наредим в края на опашката. Съвсем отделно е, че започваме в известен смисъл да приличаме на обществото отпреди 10-ти ноември – общественото пространство се затваря, както беше затворено навремето. Ето примерно мен вече две години не ме допускат до централната телевизия. Нещата загряха, без да се усетим.

ЕВА ЖЕЧЕВА
 Депутат от 38-мото Народно събрание (СДС), в момента Председател на Агенцията за закрила на детето към Министерски съвет

Вие бяхте на нашата конференция „Право на избор“. С какви впечатления останавате от нея?

– Изключително съм удовлетворена, защото за мен принципът, който трябва да се следва, е споделяната отговорност. Затова считам, че всеки проблем е свързан с няколко страни, отговорни за решаването му – всяка една би трябвало ясно и точно да заяви своите ангажименти и приоритети на работа. А точно тази споделяна отговорност много малко се спазва... ето например законът, по който се дебатираше на срещата. Въпреки заявените желания и от страна на правителството, и от страна на парламентарната група, останаха неосъществени именно контактите, които биха помогнали да се създадат правилните законови текстове в полза на хората с увреждания...

Смятате, че не достигна активност?

– Да, и това ме притеснява. Липсва обществената дискусия, за която винаги говорим и която искаме да стане наш стил на работа... факт е обаче, че трудно се осъществяват моментите на събираване и на споделяне.

Може би първа трябва да се усвояват определени обществени умения – например създаване на работещи екипи с гражданско участие?

– Да, така е. И ако говорим за структурата на гражданското общество, неин основен елемент са неправителствените организации. Възхищавам се от хората, които работят в тях. Но ми се струва, че работеното остава сякаш в рамките на проектите, които се изпълняват – постигнатото не се включва в общественото пространство, за да го обогати и направи по-качествено. Затова тези неправителствени структури не могат да се разгърнат и превърнат в реална основа на гражданското общество. А именно те би трябвало да привличат и ангажират хората, да ги заразяват с активността си – за да се създаде климатът за обществения дебат, за който говорим.

Като депутат, а сега и като председател на Агенцията за закрила на детето – имате ли ясна визия за интеграционните процеси в едно общество и специално за ролята на държавата в тях?

– За съжаление процесът най-често се разглежда като едностранен и се интерпретира така: вие трябва да бъдете интегрирани към нас, а ние ще ви помогнем да изпълните тези и тези условия, за да бъдете като нас. А интеграцията е двустранен процес... Ненапразно такъв дебат се води на най-високо равнище в Европейския съвет – във връзка с асоциираните членове и с държавите, които трябва да се присъединят към Европейския съюз. Странните членки не се възприемат като статична структура, те казват: „Ние трябва да се променим, трябва да променим правилата си, за да ви приемем като равни“. Това е двустранността. А за държавата все още въпросът е еднопосочен – тя счита, че достатъчно условие за групите, които трябва да се интегрират, е да се реши проблемът с, да кажем, финансирането. Това обаче съвсем не е достатъчно. Ето например – при ромите се получава така, че тези финансови средства потъват като вода в пясък. Това малцинство трябва да намери здрава почва под краката си и да започне отвътре да работи за себе си. Така че, когато говорим, че ще интегрираме хората с увреждания – та те трябва да имат условията, за да поискат да са пълноценни членове на обществото.

Казвате, че държавата възприема интеграционните процеси еднопосочно. А какво тя все още не се сеца да направи, за да станат процесите двупосочни?

– Не мисля, че държавата не се сеца. Тя би трябвало да се отвори в диалога с групите, които трябва да се интегрират... да се вслуша в техните знания и опит, в онова, което техните граждански организации знаят за добрите световни практики в съответната област... И едва след като научи това, което трябва непременно да знае, за да е адекватна в дейността си, държавата би трябвало да седне и да разговаря. И на базата на възможностите – предвид и икономическата ситуация в България – да бъдат определени приоритетите на държавата в областта на интеграцията. Така неправителствените организации ще бъдат в крак с тези приоритети, ще се върви в една посока. Тогава вече интеграционните процеси ще станат възможни.

Значи ли това, че държавата – като следствие от диалога си с тези групи – трябва да възприема себе си като нещо, което също би трябвало да се променя?

– Държавата – с нейните институции и структура – е историческа даденост. Специално в България минахме един сложен процес на оттегляне на държавата от неспецифичните ѝ функции, но има още много да се прави. Държавата би трябвало да бъде като стъклена къща, в която всеки член на гражданското общество да може да види и да знае какво става. Тя е тази, която трябва да се грижи за своите граждани – и затова би трябвало да знае какво се случва във всичките тези групи, какви са тенденциите им на развитие, какви са техните нужди. И съобразно това да реагира – като мислене, нагласи и закони. Вижте какво каза пред етническите турци президентът Стоянов при гостуването си в Родопите: „Вие, малцинствата, сте в основата на междуетническото разбирателство в България, а не държавата или някаква партия“. И именно затова групите, за кои

то говорим, би трябвало ясно и на висок глас да изразяват своите искания и своите условия – та държавата да ги чуе.

Четири години бяхте депутат и като такава сте работили върху Закона за закрила на детето, който сега ще прилагате и на практика. На какво в този закон спокойно можете да се облежнете и какви са опасенията Ви – сега, когато трябва да закрилите най-крехкото, най-ценното, което имаме?

– Убедих се, че нормотворчеството е изключително сложен и тежък процес, към който понякога се отнасяме прекалено наивно – и текстовете стават закони, без да са извървели нормалния път на обществения консенсус. Но както и да е... нека сега се спрем върху закона за детето. Основен проблем беше, че той няма алтернатива в нашето законодателство. Трябваше да го създаваме на базата на съществуващите разпоредби и различните закони, касаещи осиновяването, децата с противобюджетни прояви, децата с увреждания... В това отношение на първо място по важност бих сложила факта, че през 1991 година България подписа Международната конвенция в защита на детето, която е изключително важна и която, по силата на Конституцията, вече е част от наше законодателство. Но в този период – от ратификацията до приемането на закона за детето – тя си остана просто един пожелателен документ. А законът измина наистина много тежък път. В кръга на шегата ще кажа, че имаше формулировка от рода на „дете е всяка жива твар до 18 години“. Оформен като компилация от четири законопроекта, той сякаш взе не най-доброто от тях... И сега законът, на базата на който ще работим в следващите години, притежава ясни и стриктни текстове, но според мен ще бъдат проблем механизмите на тази закрила. Опасенията ми най-вече са свързани с хората, които ще работят в бъдещите отдели за закрила на детето. Тези хора ще дойдат от структурите на службите за социално подпомагане, но те са с друга нагласа, друг начин на мислене. А закрилата на детето не е само социална задача, тя е изключително многоаспектна – тя е и правна, и психологическа, и педагогическа, тя е и полицейска. Затова се притеснявам дали хората, които ще работят по места – в общините – ще могат да изпълняват функциите, с които ги натоварва законът. Иначе смятам, че създаденият държавен орган – Агенцията за закрила на детето – трябва да осъществява оперативната връзка между всички заинтересовани институции. Въпреки всичко съм оптимистка за успеха на дей-

ността ѝ. Не съм човек, който лесно се предава, а и не смятам, че дейността по закрила на детето е приоритет на едно или друго министерство. Задачата е изключително сложна и не се ли включи цялото общество в нейното решаване, резултатите няма да са добри. А статистиките в България в тази сфера са наистина много тревожни... Съвсем разбираемо е Европа да ни каже: с тези социални домове за деца, с това отношение към децата с увреждания, с тези безпризорни деца по улиците вие просто не можете да влезете в нашата общност.

И все пак, въпреки тревожната статистика и съществуващите проблеми, Вие сте оптимист по този въпрос?

– Да. Познаваме традиционното отношение на българина към децата в семейството. Ако това отношение към собственото дете се пренесе върху всички български деца, ако станем обществено активни и нетърпими към лошите неща, които се случват на децата ни, то тогава пътят на промяната ще бъде извървян много по-леко. Всъщност изключително важно е да се знае, че между 1924 и 1944 година в България е действал доброволен съюз за закрила на децата с разклонения във всяко градче, във всяко село. В обществените му съвети са влизали кметът, даскалът, попът и всички видни публични фигури. Бил е под официалния патронаж на царица Йоана и тя се е включвала активно във всяко действие на този съюз. От статистиката за дейността му веднага става ясно как няма защо да търсим добрите практики в чужбина – те са тук, в България. А съвсем скоро научих, че председателят им за периода 1934–1944 е жив, на деветдесет и няколко години е, да е жив и здрав още дълго, и голяма част от архива на съюза се пази в неговия дом. Очаквам да се видя с този човек, с тази жива история на това как нашите деди и прадеди са се грижели за децата си... за децата на България.

Ето че съществуват неща, с които можем да се гордеем – трябва само да ги открием, да взимем за тях... и във връзка с това – е, малко далечна, но пък съществува – как си представяте добрия свят?

– Бих нарекла добър святът, в който всеки знае правата и задълженията си като гражданин... в който всеки се радва на успехите на другите, но се интересува и работи най-вече собствения си двор. Добрият свят е без горчиви детски съзми – и него всеки един от нас носи в душата си като надежда.

Благодаря Ви, че ни отделихте от времето си... и дай Боже само съзми от радост.

ЗАСТЪПНИЧЕСТВО ЗА НЕЗАВИСИМ ЖИВОТ

На адрес: отворена коалиция „Общество за всички“ и с... парола – познаваме, отстояваме и защитаваме правата и интересите си...

За всички, които познават мисията и дейността на Център за независим живот – София, няма елемент на изненада в развитието на нещата при нас напоследък. Вече имаме възможността да ви разкажем накратко за онова, което се случва по кампанията в подкрепа на законопроекта за изменения и допълнения към Закона за защита, рехабилитация и

социална интеграция на инвалидите (ЗЗРСИИ), разработен от коалицията неправителствени организации „Общество за всички“. Преди да се стигне до тези предложения обаче, между организациите протече сериозен процес на разговори, консултации и обмяна на идеи, продължил повече от година. Това време ни беше необходимо, за да стигнем до общото убеждение, че законът за хората с увреждания в България трябва да бъде направен така, че процеса на социална интеграция да бъде реален, да бъде гарантирана равнопоставеността на българските граждани с увреждания, да бъде гарантиран достъпът им до сферите на обществения живот.

Не само стремежът ни да бъдем част от Европейската общност, но най-вече бъдещето на нашето си общество ни задължава да имаме такива закони, които да гарантират правото на избор на хората. А хората с увреждания, които искат да направят максималното, за да бъде животът им пълноценен, са ограничени да бъдат „болни“ и „инвалиди“, защото законът не позволява повече, не позволява избор.

Именно затова се стигна до разработването на алтернативния законопроект – защото промените и допълненията на МС не предлагат такива гаранции, не предлагат смяна на политическата рамка, не предлагат смяна на модела на държавна политика спрямо хората с увреждания. За да убедим в това политиците, журналистите и най-вече хората, с които работим и които ни вярват, знаехме, че трябва да положим доста усилия. Преди всичко заради това, че цялата общественост продължава да бъде слабо информирана за проблемите и реалните възможности на хората с увреждания. Поради тази липса на информация българското общество няма възможността да погледне на хората с увреждания по друг начин, освен като на контингент на здравето и социалното министерства. Затова трябваше да обединим силите си и да потърсим подкрепата и на други организации за нашите предложения, но първо трябваше да ги запознаем със съдържанието на проектозаконите и да изнесем своите аргументи.

На една такава познавателна работна среща участваха представителите на 22 неправителствени организации от цяла България, журналисти, консултанти и като специален гост – народният представител Ева Жечева. Споделено бе, че това е първият случай, в който някой се е сетил специално да информира организации от провинцията не само за това, че в парламента има внесени предложения за промени в ЗЗРСИИ, а и подробно да ги запознае със съдържанието на двата законопроекта.

И когато през месец юни 2000 година депутатът Стефан Нешев внесе нашия законопроект в парламента, а в края на месец септември 2000 година там постъпи и предложението на Министерски съвет (МС), започнахме целенасочена застъпническа кампания в подкрепа на, както го наричаме, алтернативния законопроект.

При първото чете в пленарна зала не достигнаха два гласа, за да бъде прието нашето предложение „по принцип“. Въпреки първоначалното разочарование, минахме бързо в „работен режим“ – от опит знаехме, че в подобни случаи трябва да се действа незабавно. Подготвихме сравнителна таблица с пълните текстове на сега действащия закон, на законопроекта на МС и ня нашия „алтернативен“ законопроект и я разпространихме сред всички депутати от Социалната комисия към парламента, сред организации на и за хора с увреждания, сред журналисти.

Знаехме колко важно е да информираме и разясним на народните представители нашите предложения и виждания за промените в ЗЗРСИИ и през октомври организирахме и среща с депутати от различни парламентарни групи и комисии – Светлана Бончева, Александър Пиндигов, проф. Буров, Веселин Бончев, Никола Койчев, г-р Янев и Стефан Нешев. Оказа се, че някои от парламентаристите за пръв път срещат хора с увреждания, които не хленчат и очакват от тях не съжаление, подаяния или благотворителни жестове (все неща, с които обществото ни е свикнало да приспива гузната си съвест, когато стане дума за необходимостта на

хора с увреждания), а принос за създаването на условия за пълноценна професионална и житейска реализация. На онези от депутатите, които недоумяваха какво не ни харесва в действащия закон, обяснихме аргументирано, че той не дава право на избор за тези, които не са съгласни да разменят неотменните си права на образование и труд в обща среда за мизерните (но уж сигурни) социални плащания и изолацията. Трудно разбираемо се оказа и нежеланието на все повече хора с увреждания да бъдат възприемани като хора, които не знаят, не могат и само искат повече от това, което чиновниците им „предписват“, „разрешават“ и „отпускат“.

Информационно-образователната цафета продължи с организираната от „Общество за всички“ пресконференция в агенция „София-прес“ (8 ноември 2000 г.). Запознахме журналистите с няколко важни, пряко свързани със закона, неща – с един остарял на години, но актуален по съдържание и не видял бял свят проект за „Национална стратегия за равни възможности на хората с увреждания в България“, с предварителните резултати от една анкета на Център за независим живот – София за потребностите на хората с увреждания, пробедена в цялата страна, и, естествено, със законопроекта на коалицията. Подробно аргументирахме най-важните предложения за промени в закона и ги подкрепихме с данни от анкетата.

Пътят, който изминаваме, е труден – много трудно се оказва за някои от нас да подчинят „частните“ си интереси на общите, нелеко се оказва и „напасването“ на различните организации, но не това е важно... Много по-важно е удовлетворението ни от резултатите, които постигаме заедно! Затова го споделяме и с вас. Всички ние – и организациите, и хората в коалицията – станахме по-силни и по-уверени. По-уверени, че това, което отстояваме, може да стане. Нещо повече – трябва да стане и у нас – така, както става в Европа.

Бихме искали депутатите да ни чуят и разберат. Бихме искали да имат съзнанието, че особено в настоящия момент от пияното отговорно и перспективно мислене до голяма степен зависи съдбата на толкова много деца и зрели хора с увреждания. Бихме искали и все повече хора да научат, че ние можем много повече, отколкото се „предразсъждава“. Дано и те разберат това, което всички ние знаем и споделяме – създаването на условия и подкрепата за разгръщането на запазените възможности на всеки (а не социалните плащания и придобивки) са истински отговорното отношение и решение за многобройните проблеми на хората с увреждания.

Анета Георгиева

Към днешна дата в коалицията вече има 15 организации: Асоциация на студентите инвалиди, Българска асоциация за нервномускулни заболявания, Фондация за деца със зрителни и множествени увреждания, Фондация на родители на деца с епилепсия, Фондация „Живот без прегради“, Сдружение „Роли за психично здраве“ – гр. Лом, Център за независим живот – София и Център за психологически изследвания и психотерапия. В началото на октомври се присъединиха и: Център за психосоциална рехабилитация „Винсент ван Гог“, Сдружение „Организация на инвалидите Робин 2000“ от гр. Провадия, Дружество на инвалидите в Благоевград, Сдружение „Независим живот“ – Добрич, Дружество „Свищов и в бъдеще“, Асоциация на родители на деца с церебрална парализа – гр. Варна и Сдружение „Бъдеще“ от гр. Пазарджик.

ВАСИЛ ДОЛАПЧИЕВ
Председател на Съюза на слепите в България

Какви проблеми среща Съюзът на слепите в България в условията на пазарното стопанство?

– Всички постижения в подпомагането живота на слепите, които имахме при социализма, на практика вече ги няма. Държавата оттегли подкрепата си за Съюза и специализираните предприятия, икономическата стагнация им се отрази изключително тежко, поради което те вече не могат да бъдат източник на доходи на организацията – напротив, самите предприятия се нуждаят от средства, за да оцелеят в тази конкурентна среда. За съжаление този период се откроява и със силни съкращения на персонала на Съюза и на работещите слепи. В момента над 90% от лицата в активна трудова възраст не работят – само като пример ще ви кажа, че до 1989 година имахме 100% трудова заетост, което е уникален случай. Сега получаваме известна субсидия от държавата, но тя не покрива дори разходите на Съюза. Стремим се да набавяме средства от други източници – от дарители, с проекти, с отдаване на имущество под наем. Въпрос на време е самата държава да акумулира достатъчен обем ресурси, да определи стратегическите сектори в икономиката, за да можем и ние да се впишем някъде в тях.

А провежда ли Съюзът политика, която да изисква от държавата създаване на условия за интегриране на незрящите в обща работна среда?

– Това е сложен въпрос и, що се касае за слепите, той не е решен никъде по света. В световен план процентът на работещите в обща среда се движи между 5 и 10%. Останалите си стоят вкъщи. Ето един факт – на Петата генерална асамблея в Мелбърн бяха изнесени доклади на тази тема и се оказа, че над 85% от слепите в Америка, Европа, Австралия и в някои от страните в Африка и Азия не желаят да работят. Множество програми със сериозни парични ресурси се провалят поради липса на активност и мотивация у лицата с очни увреждания, което дава основание да се дискутира проблемът за страха от провал – както беше наречен този синдром. Липсва икономическата трудност, каквато е при нас. Държавата, поради наличие на ресурси, им предоставя много добри доходи – например за Австралия тази сума е около 2500 долара месечно, което е средният доход в страната. Така че трудно ще накараш някого да работи по 10-15 часа на ден, защото там по толкова работят, за да получи същата сума, която може да получи и без да си мръдне пръста.

За съжаление положението на хората с увреждания у нас е доста различно от това в Австралия – тези хора мизерстват. И дори само от тази гледна точка всяка възможност за реализиране в обща работна среда е важна. Не смятате ли, че подобни възможности е задължително да бъдат използвани?

– Напълно съм съгласен – въпреки че механизмът е опитван многократно в Европа и практически не работи. И не бива да храним илюзии, че дори и държавата да го реши, ще има някакъв значим ефект. И сега у нас се изисква някакъв процент места за трудоустроени – но, първо, никой не го прави, второ, никой не го контролира, трето никой не го санкционира. В една Германия, която има много мощно социално законодателство, също никой не го прави – поради простата причина, че за да работи такова лице в обща среда, е необходима допълнителна значителна инвестиция, средно около 25000 долара, а това са значими суми дори за Запада. Така че работодателите си плащат глобата, която влиза в един национален рехабилитационен фонд и оттам сумите се преразпределят за социални програми, подпомагане и т.н.

Свързвате ли поправките в ЗЗРСИИ, които сега се работят в Народното събрание, с по-големи възможности за решаване проблемите на хората с увреждания у нас?

– Ние работихме много върху този закон. Чу се мнението, че такъв закон е прекалено луксозен... слава Богу, нашият министър-председател категорично отстояваше нуждата от такъв закон. И наистина трябва да е ясно, че такъв закон трябва да има.

Като казвате „такъв закон“, какъв закон имате предвид?

– Закон, който да формулира проблемите на инвалидите и да определи мащобамаката, в която те ще се решават. Основните проблеми възникват, когато се стигне до разходите от републиканския бюджет – останалите текстове на този етап не са проблематични, те създават една правилна линия на националната политика. Друг е въпросът, че тези текстове на практика имат пожелателен характер. Намеренията са хубави, но липсват механизми за реализацията им и за контрол на тази реализация.

В тази ситуация каква е ролята на организациите на хората с увреждания?

– Само през тази година два пъти се срещаме с министър-председателя, внасяхме и официални документи, които третираят този въпрос. Получаваме разбирание, потупване по рамото – и оттам нататък бюрократичната машина затлачва процеса. Самото общество не е узряло да приеме тази група хора като реалност – 15% са инвалидите у нас... за медиите обаче този въпрос не е пикантен – няма убити, няма сензация... и никой не желае да го постави с необходимата му дълбочина. Обществото трябва да има информация за тази група хора, да знае за тях и да мисли за тях. Което сега липсва. Вторият момент е контролът. В България разполагаме с неолоши закони – но се къса нишката между документа и реализацията на документа.

Значи обществото трябва да настоява за този контрол и да проявява нетърпимост към липсата му.

– Тази нетърпимост трябва първо да се формира в обществото и то да я наложи на държавата – тя трябва да му служи и поради това е длъжна да си свърши своята административно-бюрократична работа. Но мисля, че обществото все още не е узряло да види този проблем.

Как според Вас ще се стигне до промяна в нагласата на обществото?

– Тук също нещата са разположени на много нива. Трябва да се започне още от училище! Трябва все повече да се работи за интегрираното обучение на децата с увреждания, здравите и правите да свикнат около тях – и в детската градина, и в училището – да има такива деца, да се научат да си общуват с тях, да ги приемат за равни. Тук нишката се къса – ние се

опитваме да интегрираме такива деца, а педагозите се плашат от това – те не знаят нито как да ги обучавят, нито имат необходимото търпение да работят с тях... а нямат и необходимите помагала. В тази връзка ние непрекъснато работим – вдигаме шум, пишем, разпространяваме материали, водим диалог с институциите. Длъжни сме да заложим началото на този процес, дай Боже той да е необратим, и в него безспорно активни трябва да бъдат лицата с увреждания, поради това че са пряко заинтересовани – тъй като те познават проблемите в дълбочина и е съвсем естествено да имат активно участие и в процеса на вземане на решения.

Може би все още не са намерени добрите форми на активното участие на хората с увреждания във вземането на решения за собствения им живот.

– Цивилизованите форми са организациите да имат непрекъснат траен диалог с държавата – сега този диалог се иницира от нас и поради това е инициативен. В повечето случаи той има формата на напращане на проблема, поради което не се посреща с необходимата отзивчивост. На места срещаме дори отегчение. Един кмет, няма да цитирам от коя община, при един случай се развика: „Гръм да ви удари, докога ще ви има?! Докога ще се занимаваме с вас, вие ли сте отговорните гладни в тази държава, има още пет милиона гладни!!!“. Наистина множество групи на обществото са в такова положение. Получава се така, че тези групи започват да враждуват помежду си – а нещата не могат да се решават на парче.

Доста работа има за организациите на хората с увреждания...

– Те вече станаха 100 и курсур тези организации и голяма част от тях чисто комерчески извличат лична изгода от тази изключително тежка ситуация. 80% от парите, които идват в България, отиват за срещи, семинари и кафета... а не за разумни дела, които

да допринесат практическа полза на хората с увреждания. Знаем я известната приказка да не чакаме да ни дадат рибата, а да си я уловим – но докато чака човек рибата да захване, той ще умре от глад, ако, докато се учи, не му дадат две риби да се нахрани. Хубаво ще ги научим, но после какво ще правят тия хора – би трябвало този, който дава пари за обучението, да даде пари и за производството. В много посоки трябва да се опитваме да променяме нещата, дори и в тази – да разговаряме със самите фондации... акцентът в момента не бива да е върху подготовката на кадри. Повечето от нашите хора са над 60-годишни, над 3000 от тях са болнолежачи – за какво да ги подготвям? Те не мислят за работа, а имат нужда от храна и от топлина, за да оцелеят... това е реалният живот. Може една малка група от инвалидите да са интелигентни реализирани хора, но те не бива да се откъсват от собствената си среда – забелязвам, че и такъв проблем има.

В тази ситуация как бихте определили генералните приоритети в работата на организациите на хората с увреждания?

– Основните насоки в работата ни трябва да се прецизират и да се изведат националните приоритети за един наистина национален диалог. Много самотейност съществува в действията ни. Ние самите не сме обединени около един модел. Представяме нещата по различни начини и обръкваме държавата. Необходимо е координация и степенуване на приоритети сред самите хора с увреждания чрез техните национални ръководства и организации. И трябва да се стремим онези, които не работят реално за каузата ни, по естествен начин да отпаднаат.

Благодаря ви за това интервю и дай Боже да видим някакви резултати от усилията си.

– Мисля, че ще стане – и все пак бавно, много бавно...

КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТА НА ОТДЕЛНИЯ ЧОВЕК Е СВРЪХЦЕННОСТ

ЕВГЕНИЙ ДАЙНОВ, ПОЛИТОЛОГ

– Ще ми се да поговорим за различieto и за процесите, които да направят това различие равнопоставена част от общественото цяло. Това важи както за хората с увреждания, така и за ред други малцинствени групи.

Каква е според Вас най-добрата практика за едно хармонично, непротивопоставящо се и пълноценно интегриране на различното в общото?

– Поне от 4-5 години този въпрос ме тревожи много сериозно. Излизайки от комунизма, в България нямаше общество – имаше серия от гета, мразещи се едно друго, подозиращи се във всякакви неща, опитващи се да се маргинализират едно друго. Единна обществена тъкан и досега нямаме. Това, което намирам за най-възмутително, е, че в нашето общество продължава да съществува примитивната идеология, според която хората доказват на себе си своята вписаност, своята правилност, като нарочно дискриминират отличаващите се от тях. Българинът не се доказва чрез постиженията си или с това, че е приобщил към своята общност други, различни хора – не, за него най-лесно е да покаже, че той е правилен, като дискриминира други. Един пример: Теодосий Симеонов, правосъдният министър на Република България, си позволи да каже публично, че на журналистите съвсем скоро ще им се види тясно в София и ще се наложи да отидат далеч в помашки села. Тук са дискриминирани, първо – журналистите, второ – учителите и трето – българите мюсюлмани. Освен това продължава да се говори дискриминативно за „цигани“, продължава съществуването на инстинктивни антицигански реакции... както продължава и възмутителното пренебрежение към хората с увреждания.

Но за хората с увреждания не се говори като за малцинство... поне все още.

– Всичко това го слагам под един знаменател. Става дума за един ясен дискриминационен механизъм, при

същ на нашето общество. Дали ще отритне „циганина“ и няма да иска да го вижда по улиците или ще отритне „инвалида“, е едно и също. То показва във висша степен липса на толерантна култура в обществото. Българското общество е толерантно само в един смисъл – то не възпроизвежда своите дискриминационни нагласи в насилуе. Но въпреки това то не е толерантно – защото не разбира, че различията са плюсове... не разбира, че по-здравият има дълг към по-болния, че този, който има достъп до всичко, има дълг да помага на онзи, който няма достъп до всичко. Българското общество се примирява с различията – и толкоз. То не е готово да приобщи различните, да работи за различните и да разбира, че различieto е сила.

А според Вас поради каква причина нашето общество не е толерантно?

– Защото българите не разбират стойността на човешкия живот! Все още българското общество не се греди върху разбирането, че човешкият живот и следователно качеството на живота на отделния човек е свързани. Влезте в болниците и вижте там какво е отношението към човешкия живот. Хайде един човек с инвалидна количка да се опита да влезе в общината, да се опита да влезе... в автобус. Каква ще е първата реакция – тя ще е не как да помогнем, а „аре бе, къде сте тръзнали тука, що не си седите по къщата...“. Ето в това виждам аз нашия обществен проблем – хората не разбират стойността на човешкия живот.

А какъв е пътят към това случване... та и от нас, българите, човешкият живот да започне да се оценява като най-голямата ценност?

– Страхувам се, че пътят е изключително сложен. Много по-лесно се променят механизми за вземане на решения, много по-лесно се променят политически режими, много по-лесно се променят пазарни и финансови механизми – ценностна система и култура се променят страшно трудно. Трябва да се формира национална политика и да се изведе като национален приоритет развитието на хората. Кое то означава да се постави човешкият живот в центъра на всичко... и държавният бюджет като се прави, пак да се започва от това, че човешкият живот е най-ценното нещо. Как се прави в момента, да речем, бюджетът на министерството на индустрията... ами като във всяко друго министерство – първо се смята колко пари трябва за заплати и след това евентуално започва да се мисли какво има да се прави. Ако обаче сложиш човека в центъра на нещата, си казваш така: аз разполагам с едни-какви си лостове за постигане на едни-какви си. Как в следващите четири години да ги използвам, така щото човешкият живот в България да става по-важен, по-дълъг и по-щастлив ... а няма да започна с това колко заплати имам да плащам на моите чиновници. Това обаче няма да стане, защото мисленето продължава да е обърнато. То не е в посока: имаме за цел примерно хората с увреждания да могат да се движат свободно из София. Не, целта е друга – да асфалтираме 20 км улици! Това е комунистически тип мислене – не се мисли за човека, мисли се за материала. Както в комунистическите армии – там всичките разработки се основават на това, че войникът е сменяем, а танкът е адски ценно нещо. Пазим танка, не войника. Защото танкът се прави сложно, а войници можеш да си намериш... Докато това мислене не се промени, кметовете на големите градове ще продължават искрено да не разбират откъде накъде „инвалидите“ имат претенции. „Аз съм страшен кмет“, си мисли той и не се сеца, че няколко десетки хиляди души не могат да ползват новоасфалтираните булеварди, щото не могат да минат по тях. Това е пак хватката с танка...

При това положение на нещата и докато целта –

жадуваната промяна – е толкова сложна, трудна и далече, какво би трябвало да прави гражданското общество в България... каква би трябвало да бъде неговата задача?

– Гражданските организации в България имат следния ресурс: експертиза – в отделните области, и то висока експертиза... в Европа и в Америка експертизата се намира в частните фирми и университетите, някой път дори в държавата – в България експертизата е в гражданските организации и това е много голям наш плюс. Друго, което гражданските организации могат да правят, е да вдигат въстания. Както Вашият Център блокира онова кръстовище – това е форма на въстание и е също ресурс, който ние умеем да ползваме. Третият ресурс, който имаме, са медиите – те почти винаги са с нас, когато става дума за нещо важно... и четвъртият ни ресурс е, че общественото мнение всъщност ни вярва – по-скоро на нас, отколкото на държавата. Значи като имаме тези четири ресурса, трябва да ги ползваме. Да натискам с експертиза правителството и управляващите, да информираме медиите, непрекъснато да водим диалог с тях, за да са на наша страна, непрекъснато да вдигаме въстания, където трябва... мен не ме е страх да казвам, че трябва да се вдига въстание... когато държавата не изпълнява обществения договор с теб, ти имаш право да го скъсаш и да кажеш – в следващите два часа аз късам договора с държавата и блокирам едни-коя си улица. И още нещо много важно, което пък ми казаха американски неправителствени организации – правителството трябва да бъде съдено. Държавата трябва да бъде съдена непрекъснато. Ние трябва да създадем такова ниво на тревожност у държавата, та тя да си даде сметка, че ако реши съответния проблем, на нея самата ще ѝ бъде по-лесно. Никога държавата и политикът не решават нечий проблем, само защото проблемът е важен. Те решават един проблем само и единствено тогава, когато могат да припознаят решаването му като своя изгода – политическа, корпоративна или лична. Затова нашата работа – на гражданските организации – е съдейки ги, натискайки ги, създавайки определена атмосфера в обществото, да ги докараме до състояние да си кажат – „аха, значи ако наистина сложим човека в центъра и приемем, че развитието на човеците е най-важното нещо, което трябва да свършим, по-малко ще ни скачат по главите... и така ще си решим и нашия проблем“. Това е, което трябва да направим – и в една нормална държава е нормално да е така. Питай от срещнатата страна – политиците – и те кажат: ами да, всеки ден на бюрото ми цъфват 120 проблема, аз на кой ще обърна първо внимание – на оня, в който ме съдят... тоест решавам оня проблем, по който ми създават дискомфорт. Той отива отгоре на купчинката, всичко друго остава отдолу. Това просто е част от условията на играта.

Как си представяте добрия свят, към който трябва да се стремим?

– Добрият свят са САЩ – и ще Ви кажа защо. Там нещата непрекъснато се променят. И се променят, защото съществува необходимият минимум отвореност на съзнанията и на граждани, и на управляващи към проблемите, които възникват. Добрият свят е свят на взаимно доверие, на сътрудничество, на търкания, които обаче се приемат като част от играта – без търкания не може... Онова, което е поразително в Америка, за разлика от Западна Европа, е не само приемането на различията, а гордеенето с различията – на тях им е ясно, че колкото си по-различен, колкото повече шарения имаш в обществото, толкова повече енергия има това общество, толкова повече възможности има то и толкова по-добре живееш ти самият в това шарено общество.

Със специалното участие на
Ева Романова

МЛАДЕН КИСЕЛОВ
Режисьор, преподава режисура и актьорско майсторство в драматичната школа на университета „Карнеги Мелън“ в Питсбърг, САЩ

Вече от 10 години живеете и работите в САЩ. Какво е отношението там към хората с увреждания?

– Когато започнах да преподавам в университета в Питсбърг, сред първите документи, които получих, беше включено и нещо, което се нарича Държавен акт за американците с увреждания.

Той Ви беше връчен като задължителен документ?

– Именно – задължителен документ, който трябва да познавам, тъй като като преподавател ще имам постоянна работа с хора с увреждания и трябва да се съобразя с това още от първия си ден в университета. Към този официален документ е приложен още един – инструкция за проблемите, които евентуално биха възникнали в ежедневната работа със студентите с увреждания, и за начина, по който те да се решат. Това е дългогодишна политика на този университет. Всеки нов преподавател, който идва, трябва да бъде запознат с нея в детайли, защото неспазването на тази политика е едно от най-големите нарушения. Това си го спомням много ясно, защото подобно нещо не бях виждал дотогава. Освен това оказа се, че част от студентите ми са хора с увреждания от най-различен характер. Всъщност университетът се оказа оборудван да посрещне нуждите на тези студенти. По време на работата ми там беше построена нова университетска сграда. И в тази сграда всички помещения на всички етажи – входовете и изходите към всички канцеларии, към всички учебни помещения, към всички репетиционни зали за студентите – бяха проектирани и построени достъпни за хора с инвалидни колички или с друг вид увреждания. А при старите сгради, които са строени в началото на века,

този достъп си личи как е осигуряван допълнително. По принцип, ако човек с увреждания няма достъп до магазин, театър и въобще каквото и да е място, това е нарушение на американския закон и той може да съди държавата за огромни суми. Защото на практика така държавата демонстрира пренебрежение към този човек, базирано на неговата физическа невъзможност да осъществи контакт. Скоро гледах по телевизията документален филм за едно момче без крайници – на инвалиден стол – което било прието за студент. Една група негови състуденти се заема да направи специален компютър, който да бъде управляван от него със допълнително измислени приспособления, които да може да контролира. Филмът беше заснет по случай дипломирането на този студент и много беше интересно да се види какво е било направено... до каква степен цялата система в университета, в който е учел, е била завъртяна около неговия случай.

А самият Ви работили ли сте със студенти с увреждания?

– Последният случай беше това лято – водих класове на кандидат-студенти от гимназиите, които идват в университетите през ваканцията. Една съкратена програма за ученици, по която те се запознават с особеностите на този университет, за да разберат дали имат интерес да постъпят в него. Едно от децата, което дойде, беше в инвалидна количка и се интересуваше от актьорската програма. Питам се – какво ли би станало у нас, ако такъв студент евентуално се появи във ВИТИЗ? Първата реакция ще е, че има грешка в адреса... че човекът нещо се е объркал... такава е горчивата истина... Та преди ние да се срещнем с това дете, човекът от администрацията, чиято работа е да се занимава със студенти с увреждания ...

Т.е. това е неговата длъжност...

– Именно... този човек ни събра всички преподаватели и ни каза: идва такъв и такъв човек, ще дойде след половин час... неговото увреждане е такова и такова, неговата диагноза е такава и такава, неговите ограничения са такива и такива... неговите възможности са такива, такива и такива... оттук нататък съобразете програмата си в зависимост от всичко това. Ето това е... разбирате ли? Оттук нататък аз съм подготвен и нямам никакъв проблем с тази среща.

Беше ли трудно общуването с него?

– Нищо подобно... напротив, беше много интересно. Начинът, по който това момченце участваше в дискусиите на класа, беше такъв, че в един момент всички деца го слушаха с голямо внимание – неговият поглед бе винаги от един непознат ъгъл... от един ъгъл, който обогатява дискусиата, тъй като нито един присъстващ в залата не може да има този поглед върху същия проблем... т.е. хората с различия обогатяват обществото, а не са му в тежест. А при нас пътят на дете с подобен

проблем е пресечен още преди да е влязъл в сградата на института, преди да е проявило какъвто и да е интерес!... Моментът на предубеден подход трябва да бъде изключен! Той трябва да бъде изключен по закон и мисля, че ако нещо можем да вземем от Запада в това отношение, то е свързано именно със законите на страната. Ако всеки, който прояви безтактност, неразбиране, бих казал глупост, знае, че това ще има последствия и ще има санкции, отношението ще бъде малко по-различно. Ние в момента оставаме всичко на морала на човека, когато взема решения... а откъде накъде? Един е по-морален, друг обаче не е! А отношението към човека с увреждания трябва да бъде като към човек, равен пред закона като всички останали – а не като към човек със специални права. Този момент в САЩ е решен от закона много ясно.

Тоест той е решен държавно.

– Да, той е решен държавно. При липсата на такова законодателство всеки си прави каквото си иска и всъщност всичко става на гърба на тези хора, които в много случаи са напълно беззащитни. Аз мисля, че сега, когато у нас всичко се преосмисля и кипи толкова усилена законодателна дейност, това е един от законите, които трябва да бъдат изработени с предимство – законът за равните права на тези хора. Тук има само едно-единствено положение – равнопоставеност... и ако има друго отношение към тези хора от страна на някого, когато и да било, този някой трябва да бъде санкциониран от държавата. Това не е личен въпрос на никого, това е въпрос на държавата. Мисля, че ако говорим за влизане в Европейския съюз, най-важното е това – как се грижим за децата и за хората, които са затруднени да се грижат за себе си... оттук започва нашата истинска картинка.

Какви са Вашите впечатления от Америка – когато има някакъв граждански проблем, какъв е начинът, по който обществото поставя тези въпроси пред държавата и как държавата реагира... каква е видимостта на взаимоотношения между обществото и държавата?

– Това, което знам, е, че системата работи така – какъвто и проблем да възникне, сенаторът на съответния щат има задължителен график за приемане на хора в своя офис... има часове, в които, дори никой да не дойде, той стои по закон...

– Наблягате на израза „по закон“... това значи ли, че ако той не е там в огласените часове, го очакват някакви санкции?

– То е много просто... например: вие имате проблем и отивате в неговия офис, а него го няма – той е на лов. Няма да го изберат другия път – това е санкцията...! Защото като дойдат избори, се изважда папката с подобни данни и се казва така: „Вижте сега... първо, той не е седял на заседания на конгреса толкова дни... през това време не е бил и в офиса си... и моят въпрос е къде е бил... защото той не е избран да ходи на лов или Бог знае къде, а е избран да се-

ди в офиса си тук... или във Вашингтон“. И край... това е достатъчно.

– Тоест всеки гражданин притежава инструментите да изрази недоволството си...

– Именно, и да предизвика каквото и да било разследване... всички, включително и държавата, са евентуални подсъдими. Има например Съюз за защита на хората с увреждания – обществен орган, който няма нищо общо с държавата... и тъй като те основното вече са го свършили, т.е. работещото законодателство е налице – оттук нататък те действат, както действа „Амнести интернешънъл“ например – техни представители са непрекъснато на заседанията в Конгреса, за да следят фактите и да се намесят при нужда. Стоят на тия слушания само за да контролират нещата... В този смисъл системата е проста – възникне ли проблем, съществува врата, която може да се отвори... механизъм, по който да се реши.

– Като заключение – в пиесата, която поставяте в момента, има един такъв образ... Какво е посланието на този образ?

– Че физическото състояние на човека няма никакво значение за неговите качества, за неговата ценност като човек. В историята на Бергман най-грижовният и най-сърдечният човек се оказва момичето в инвалидния стол. Най-човешкото качество, каквото е състраданието, се проявява именно от него.

– Само още нещо. Всяко произведение на изкуството ни внушава някакви принципи, някаква оценка за живота и за смисъла му... В реалния живот какво е онова, което ни липсва и което ние непременно трябва да постигнем, за да бъдем хора, за да бъдем достойни?

– Специално у нас сега аз мисля, че има някакво обезценяване на човека. От това, което виждам по улиците, а и навсякъде... като че ли знаещето, че другият човек представлява някаква ценност, е деградирало просто до невероятна степен... Като че ли хората се отнасят един към друг като към предмети, от които трябва да се извлече някаква временна полза... Ние имаме щастието или нещастията да се родим в едно и също време, да живеем на едно и също място и да правим живота си заедно, защото така са се стекли обстоятелствата... но като че ли отношението един към друг започва да се диктува от това, че „тази група хора ми е гадена за това, за да я използвам бързо... и да я захвърля“. Има някакъв момент на временност на отношението... като между клиент и продавач – аз съм тук, за да те изконсумирам за това време и с тази си цел... и след това – ми всичко хубаво, аз се обръщам към следващата консумативна единица... Това е една много тъжна работа – отношението на човек към човека да е като към нещо временно, което трябва да се употреби... тъжно и страшно.

ИЛИ ПРАВАТА НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ – ВЪПРОС НА ПОДХОД И ПОЛИТИЧЕСКИ РЕШЕНИЯ, А НЕ САМО НА ЗАКОНОВА РАМКА

КАПКА ПАНАЙОТОВА

От „инвалиди“ към „хора с увреждания“

Вече почти десет години се води привидно измисленият спор около етикета, който слагаме на онези хора, чието социално участие е възпрепятствано поради прекарана някога болест. Подобен дебат е протекъл във всички страни от онзи „цивилизационен пояс“, към който България твърди, че принадлежи. Така в САЩ се е появил Законът за американците с увреждания, в Англия – Законът за недискриминация на хората с увреждания, във Франция се обсъжда Закон за равни възможности пред хората с увреждания. Тези успехи са предизвикани от общността на хората с увреждания, които намират за дискриминационно понятието „инвалид“ и които привиждат държавата като гарант, а не като прост изпълнител на придобивки и събирач на данъци. В съвременния глобален свят държавите от демократичната общност не предоставят права, а спазват общоприетите, с което на практика доказват истинската си демократичност. И все пак – оказва се, че прогресивното законодателство се появява и намира точната терминология и практики там, където хората с увреждания имат силни организации, отстояват безкомпромисно правата и умело водят преговори за придобивките, които гарантират изпълнимостта на тези права.

За съжаление у нас много гумички бяха изпразнени от съдържание още преди да се осъз-

нае техният ценностен заряд. Такава беше съдбата на важни понятия като „демократия“, „гражданско общество“, „социално участие“. И докато западните граждански общества в момента приемат като висша цел постигането на „социално участие на всички маргинализирани групи“, в това число и на хората с увреждания, у нас дебатът за терминологията беше определян като „словесна еквивалибристика“, „номера“, „измислици“ и пр. Това е показателно поне за три неща: у нас националното представителство на хората с увреждания все още не е влязло в 20-ти век, у нас гражданското общество все още не се възприема като суверен на държавата, у нас човешкият живот се измерва с физиологията на човека, а не с постиженията му. Всичко това показва наличие на дълбоко вкоренени нагласи и предразсъдъци към различните, които е по-добре да не разнообразяват публичния пейзаж, а да си добруват отделно, да не се стъизмерват с останалите членове на обществото, а само помежду си – и ако може с тях да се занимава който е длъжен, но да не ни занимават нас.

От благоприличие и демократична показност обаче едни прикриват тези си нагласи зад милосърдна загриженост и добротворство, а други злоупотребяват с трудното положение на хората и извличат лични дивиденди от него. При заявения „цивилизационен избор“ на нацията обаче все по-трудно става да се отстояват демагогски тези, които дискриминират различните под каквато и да било форма. Съвършено безперспективно е безмисленото упорство на правителството да съхрани статуквото и отношението към хората с увреждания като контингент на социални грижи – защото, видите ли, повечето от тях са социално слаби... както и да се оправдава, че държавата е бедна и не може да предостави ресурс за интеграция. Тази прогължаваща агония струва на обществото и на държавата много повече, отколкото смислената промяна в политиката, която да доведе до поставяне на ясни интеграционни цели и до отделяне на ресурс за тяхното постигане.

Добрите практики

Развитието в социален и технологичен аспект променя както обществените отношения, така и отношението към човека. Човекът вече е много повече от физиология и физическа работна сила – той е гражданин, потребител, гласоподавател, учен, творец... и полето за участие става все по-широко. Знанията, уменията и вътрешното му богатство са фактори, които придобиват все по-голямо относително тегло в социалните и обществени отношения. Постепенно започва да си пробива път максимата „едно общество за всички“, която става база за развитие на социалните теории през последните петдесет години. Интерпретацията на тази максима

предполага, че средата трябва да бъде пригледана към човека и неговите потребности, а не човекът да бъде оставен – кой както и доколко може – да се пригледва към средата. С тази интерпретация се вмениява на държавата „задължението да осигури условия на хората с увреждания за равнопоставеност и участие в обществения живот“, а на гражданското общество – отговорността да подпомогне с услуги и застъпничество тяхната реална социална активност. Създаването на условия означава наличие на нормативна уредба, отговорни институции и целенасочен ресурс за финансиране на дейности, осъществявани от различни субекти. Липсата на всеки един от тези елементи обрича начинанията на провал, а вложените в тях средства – на безотговорно разхищение.

Нормативната уредба не е нито повече, нито по-малко от една политическа рамка, облечена в юридически формулировки. Тя трябва да въвежда система и механизъм за постигане на ясни цели, да съдържа императивни послания, да определя отговорните институции. В закона са определени границите на „задължителното“ и „забраненото“, а останалото пространство е пространството на добрите социални практики в интерес на хората и за задоволяване на техните потребности. Приемането на един закон обаче не гарантира благодеяние за неговите потребители, освен ако не са изпълнени няколко условия. Първо, самите потребители трябва да участват в изработването му. Второ, всички заинтересовани страни трябва да поемат отговорността си за постигане на ясни и договорени цели – с други думи казано, трябва да има консенсус около ценностите и целите. И трето, но не последно по важност, отговорните институции трябва да бъдат изградени функционално и с необходимия капацитет, за да изпълняват нормите на закона и да контролират постигането на целите.

Ярък пример за истинността на казаното по-горе е както досегашната „ефективност“ на българския Закон за защита, реабилитация и социална интеграция на инвалидите, така и подходът към поправките в него, които се приемат сега в Народното събрание. На практика отново отговорността за хората с увреждания се делегира на Министерството на труда и социалната политика... и не вярвам някой да се изненада, когато „ресорен“ ще ни се окаже все така заместник-министърът по социалното подпомагане – защото по презумпция какво отношение към труда, индустриалните отношения и заетостта би могъл да има „контингентът“ на хромите и социално изпадналите... Отново посланието за социална интеграция се подменя с практиката на социално подпомагане – помощи и грижи, без никакво целенасочено усилие за враждане в обществото и самостоятелност на хората с увреждания. В случая действията на държавата

се маскират под „гъвкавото“ мото „интеграция – да, но не на всяка цена“. Докато върнатата отправна точка е: „интеграция на всяка цена, но не за сметка на човека с увреждане“. А цената, която обществото ще плати за подобна интеграция, е много по-ниска от цената, която то плаща сега за изолиращи практики. Загубите и пропуснатите ползи от нереализирания потенциал на хората с увреждания все още никой не е изчислил...

И все пак хората с увреждания постигнаха, макар и откъслечни, но много съществени промени в закона. В него влезе ясен антидискриминационен текст, което е изключително важно. Опитваме се член по член и алинея по алинея да отстояваме и формираме интеграционния характер на този закон – и всеки малък успех е крачка по пътя към онази законова основа, която би направила живота на нас, хората с увреждания в България, достоен и равнопоставен.

А и нека не забравяме основополагащия факт – сам по себе си законът не е панацея. Качеството на закона се определя от целесъобразността и ефективността на социалните практики, които го интерпретират и „въвеждат“ в общественото битие. И когато тези практики „употребяват“ закона в съответствие с истинските нужди на отделния човек, няма по-ясно доказателство за гражданската политическа воля и зрялост на обществото... включително и за отказа му да си отглежда субобщества и групи „в неравностойно положение“. И тъй като живеем вече в 21-ви век, и тъй като приетата от обществото ни приоритетна цел е да станем част от обединена Европа – нито българската държава, нито ние, хората с увреждания, които живеем в нея, имаме някакъв кой знае какъв избор. Демокрацията означава да се цени най-вече и преди всичко друго човешката личност и нейната уникалност... демокрацията отрича архаичните практики на изолация и онеправдаване... демокрацията всъщност е едно общество за всички... както вече бе казано по-горе. Затова и историята, която разказваме дълго и уморително вече толкова години, наистина е с предизвестен край – който обаче трябва да предизвикаме всички ние.

Актуален послеслов

Топката сега е в полето на политиците. Те обаче са избрани и от нас, хората с увреждания, които пак ще ги избираме, и то съвсем наскоро. И пак ние сме тези, които трябва да ги контролираме ежедневно, а не само по избори (като по жътва). Защото цената на техните управленски и нашите граждански грешки е прекомерно висока... и се плаща само и единствено от нас..

Уважаеми приятели от Център за независим живот,

Обръщаме се към вас с голямата молба да публикувате по-долу написаното в бюлетина „Независим живот“!

Предлагаме столичното МЕТРО да си има романтично име – МИРАЖ. А то наистина си е мираж за онази част от гражданите на София, които ползват за придвижване помощни средства – бастуни, патерици, инвалидни колички... И така: спирка Люлин – 50 неудобни стъпала за хора с увреждания, перон – поносим, тоест стъпвайте с повишено внимание.

Спирка – Сердика – перон – стъкло – прекрасна площадка за фигурно пързалане. Създава се възможност за денонощна работа на травматолозите от институт „Пирогов“. Ескалатор – гледката в самото му начало е наистина красива, има и шадраван за рибки – истинска награда за тези, които преодоляват стъпалата – 30 броя с наклон от 25 градуса – само за хора с бастуни, патерици, канадки и летящи колички.

А трамвай № 8 можем спокойно да кръстим „Водещ до никъде“. Друг е въпросът, че трамвайните спирки в ж.к. „Люлин“, на кооперативния пазар и супермаркет Витоша, и в двете посоки са удобни за качване и слизане само за Любо Ганев – да е жив и здрав.

Скъпи хора, които по една или друга причина не се придвижват самостоятелно, няма да можете да видите красивата елха в центъра поради това, че от комплекс „Люлин“ до площад „Св. Неделя“ нямаме транспорт (трамвай № 8 води до никъде). Няма как да излезете извън ж.к. „Люлин“ или квартал „Илинден“ – необходимо ви е виза – център.

Мариана Славова, Ели
и група хора с увреждания
ж.к. „Люлин“, София

Мили читатели, обещахме, че ще ви информираме за промените в достъпността на градския транспорт. Писмото-репортаж, което получихме малко преди Коледа (предлагаме го и на вашето внимание), е поредният добър знак, че темата не ви е безразлична, напротив, тя дори прави от вас истински репортери – благодарим ви! Това още повече затвърди у нас идеята да ви предложим рубрика, която да правим с вашето активно съдействие – например „Най-недостъпният обект в нашия град“... или, ако предпочитате, най-достъпният. И така, очакваме предложенията ви за името на тази рубрика, както и вашите първи фото-сигнали. Не забравяйте да напишете името си и обекта, който сте снимали.

Що се отнася до достъпния градски транспорт, по-новата новина е, че по автобусна линия № 72 в столицата ще бъде пуснат автобус с нисък под, удобен за хора с по-затруднено придвижване. Линията свързва Медицинска академия и Центъра за рехабилитация и социална интеграция „Слатина“. Предстои фирмите-кандидати за стопанисване на линията, да представят в Столична община своите оферти.

По-старият факт е, че рамните, поставени в метрото, са излишни. Разбрали това, работниците, дето чистят снега от външните стълби на метростанциите, го струпват в този неизползваем от никого участък с релси. А пък най-прямо откритата метростанция „Сердика“ може да бъде използвана и за уроци по фигурно пързалане и разни други екстремни спортове. За да бъдем обективни обаче, ви напомняме, че продължава преработването на проектите, за да се направи софийското метро наистина достъпно за всички нас.

(НЖ)

И за финал на този сериозен брой на бюлетината ви предлагаме една транспортна усмивка от Коледния литературен конкурс. С това ви казваме – усмихвайте се по-често, приятели, поглеждайте по-честичко с насмешка на нещата, които ни се струват тоооолко сериозни...

ТРАМВАЙНИ НЕВОЛИ

О, единайсе`,
где си ти не знай се,
най-после задай се,
че стана дванайсе`.

Това като рефрен
повтарям всеки ден,
ала, уви, уви, все нещо
не върви.

Отново пада мрак,
подскачам аз от крак на крак,
и тракам зъби – трак, трак, трак,
и на таксата давам знак,
но моля Господа, все пак
автобус да ми изпрати,
а единайсе` се инати.

Дочува се мотор,
молитвен вдигам взор,
поглеждам с надежда
и този ме подвежда.
Защото е мираж –
пътува за гараж.

*Андрей Г. Тодоров
София ж. к. „Дружба“*

За желаещите да ползват услугите на консултантите на Център за независими живот – връзката е на адрес: гр. София 1606, ул. „Лайош Кошут“ № 5 и на телефони

951 51 66, 952 09 86 и 952 09 86.

За ваше улеснение търсете Женя, която бързо ще ви ориентира как да стигнете до това, което ви интересува.

СЪОБЩЕНИЕ

На 26 февруари 2001 по инициатива на Център за независим живот – София в сградата на Съюза на архитектите в България ще се проведе дискусийна среща на тема „Достъпност на жилищната среда“.

Срещата се провежда с изключителното съдействие на творчески клуб „Жилищни сгради и комплекси“ и Сдружението на софийските архитекти към САБ.

ЛОБИ ЗА ДОСТОЕН ЖИВОТ – ЗАЩО НЕ?

продължава от стр. 1

От друга страна обаче, тези понятия не би трябвало да се считат за мръсни. Едно от най-добрите доказателства за това е процесът на приемането на България за пълноправен член на Европейската общност. Създаването на стабилно българско лоби в Евросъюза неслучайно е от приоритетно значение за нашата външна политика, която влага немалко усилия в неговото изграждане. Защото опитът показва, че смяната на едно статукво с друго, на една система с друга, на едни механизми с други става най-лесно, бързо и безболезнено, когато има разбиране за необходимостта от тази смяна и когато общността, нуждаеща се от промяната, има силна и постоянна подкрепа.

Ако вземем в частност групата на хората с увреждания в България, то тя в настоящия момент се нуждае от силно застъпничество

за интеграция, от едно постоянно интегрирано лоби, което да влияе върху всички онези инстанции, от които зависи пълноценното включване на хората с увреждания в битието на българското общество. От лоби, което да работи за изграждането на такава социална среда, в която и човекът с увреждане ще има възможността свободно да избере какво да прави с живота си – дали да учи или не, дали да работи или не...

Заслужават си усилията, които ще вложим в търсене на подходящите хора и общности, заслужава си усилието да споделим, да убедим хората около нас, че независим и пълноценен живот за всички се постига единствено с участието на всички. Заслужава си усилието да участвате в процеса на раждането на човешкото достойнство. Нека го направим сега!

Валентина Воденичарова

Novib

С финансовата подкрепа на Холандската организация за международно развитие и сътрудничество – Новиб

Financed by the Netherlands Organisation for International Development Cooperation – Novib

Център за независим живот

София 1000, ул. Гургулят № 2
тел./факс: (02) 98 98 857, 98 11 548,
98 05 839, e-mail: cil@aster.net

Отговорен редактор: Валентина Воденичарова
Без-отговорен редактор: Вера Младенова
Фотограф: Васил Янин
Предпечат и печат: Офис Маркет ЕООД
Тираж 1000. Разпространява се безплатно.